

ความหมายและขอบเขตของวรรณกรรมสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
และการตั้งเกณฑ์ประเมินคุณภาพหนังสือสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ความหมายและขอบเขตของวรรณกรรมสังคมศาสตร์

คำว่า "สังคมศาสตร์" ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Social Science" เมื่อพิจารณาตามรากศัพท์ภาษาอังกฤษ "Science" หมายถึงสาขาวิชาหรือความรู้ที่มีระบบจัดทำเป็นเรื่องเฉพาะเพื่อการศึกษา ส่วน "social" หมายถึงสิ่งที่เกี่ยวกับสังคมมนุษย์ ปฏิกริยาของแต่ละบุคคลในกลุ่ม หรือเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม¹ ดังนั้น "สังคมศาสตร์" จึงหมายถึงสาขาวิชาที่เกี่ยวกับสถาบันและหน้าที่ของสังคมมนุษย์ในความสัมพันธ์ของแต่ละบุคคลในฐานะเป็นสมาชิกหรือหน่วยงานของสังคม

ศาสตราจารย์ ซีลิกแมน (Seligman) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "สังคมศาสตร์" ว่า เป็นศาสตร์ทางจิตใจหรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของเอกชนในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม².

¹ "Science," "Social," and "Social Science," Webster's Third New International Dictionary (Unabridged) 3d ed (Springfield, Mass: G&C Merriam Co., 1966), III : 2032, 2161, 2162.

² Edwin R.A. Seligman (ed.), "What are the Social Sciences?" Encyclopedia of the Social Sciences 1(1935): iii.

ส่วนในสารานุกรมบริเตนนิกา (Encyclopaedia Britannica) ได้ให้นิยามเกี่ยวกับคำว่า "social sciences" ว่า สังคมศาสตร์คือศาสตร์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ทางค่านิยมและวัฒนธรรม และรวมทั้งเกี่ยวกับเศรษฐกิจ รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยวิทยา จิตวิทยาสังคม ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคม และรวมทั้งการศึกษาที่เกี่ยวกับขั้นตอนของสังคม และความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับสังคม ประวัติศาสตร์ก็รวมเป็นแขนงหนึ่งในวิชาสังคมศาสตร์ด้วย เพราะว่าประวัติศาสตร์มีเนื้อหาเน้นไปทางกิจกรรมของสังคม แต่ก็มีนักประวัติศาสตร์หลายท่านที่มีความเห็นว่าประวัติศาสตร์จัดอยู่ในแขนง มนุษยศาสตร์ ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาและวิธีการเขียนของประวัติศาสตร์จึงควรอนุโลมให้ประวัติศาสตร์อยู่ระหว่างตรงกลางของมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์¹

ในหนังสือสารานุกรมสังคมศาสตร์ (Encyclopedia of The Social Sciences) ได้กำหนดขอบข่ายของสังคมศาสตร์ออกเป็นสาขาวิชาดังนี้คือ มนุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กฎหมาย รัฐศาสตร์ จิตวิทยา สังคมวิทยา และสถิติ²

ในสารานุกรมอเมริกัน (Encyclopedia Americana) ได้แบ่งขอบเขตของวิชาสังคมศาสตร์ออกเป็นสาขาวิชาต่าง ๆ ดังนี้คือ มนุษยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมวิทยา อาชญาวิทยา (Criminology) การศึกษา ภูมิศาสตร์ กฎหมาย จิตวิทยา สถิติ และบางครั้งอาจรวมปรัชญาและศาสนาด้วย และ

¹ Robert A. Nisbet, "Social Sciences," Encyclopaedia Britannica (Macropaedia) 16(1974): 980.

² Seligman (ed.) "What are the Social Sciences?"

อาจารย์ทั้งชาติพันธุ์วิทยา ประชากรศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ด้วย¹

สจวร์ต เชสส์ (Stuart Chase) นักเขียนทางด้านสังคมศาสตร์และ
เศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกัน ได้แบ่งสาขาวิชาสังคมศาสตร์ออกเป็นมนุษยวิทยาภาควัฒนธรรม
จิตวิทยาสังคม เศรษฐศาสตร์ และรัฐศาสตร์²

คอนสแตนซ์ เอ็ม วินเชล (Constance M. Winchell) ได้กล่าวถึง
ขอบเขตของสังคมศาสตร์ว่า มีวิชาการศึกษา สังคมศึกษา มนุษยวิทยา นิยายปรัมปรา
ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี สถิติ เศรษฐศาสตร์กับธุรกิจ รัฐศาสตร์กับรัฐบาล
กฎหมายและภูมิศาสตร์³

นอกจากนี้องค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งองค์การสหประชาชาติ
(United Nations Educational Scientific and Cultural Organization)
ได้จำแนกสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ ดังนี้คือการธนาคาร การพาณิชย์ การทูต เศรษฐศาสตร์
ภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา คหเศรษฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ วารสารศาสตร์
รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ สังคมวิทยา สถิติศาสตร์ และวิชาอื่น ๆ
ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับวิชาที่กล่าวมาทั้งหมด⁴

004493

¹Richard E. Cross, "Social Sciences," Encyclopedia Americana
(International Edition) 25(1975) : 130.

²Stuart Chase, The Proper Study of Mankind..., 2^d ed.,
rev. (New York : Harper & Row, Publishers, 1956), p. 20.

³Constance M. Winchell, Guide to Reference Books, 8th ed.
(Chicago : American Library Association, 1967), p. 432.

⁴United Nations Educational Scientific and Cultural Organiz-
ation. Statistical Yearbook 1969 (Paris : Unesco, 1970), p. 275.

เมลวิลล์ คิวอี้ (Melvil Dewey) ได้กำหนดขอบเขตของสังคมศาสตร์ไว้ใน
 แผนการจัดหมู่หนังสือแบบทศนิยมของคิวอี้ (Dewey Decimal Classification)
 ซึ่งจัดสาขาวิชาต่าง ๆ ของสังคมศาสตร์ไว้ในหมู่ 300 โดยจำแนกสาขาวิชาย่อยออกไปดังนี้
 คือ

300	สังคมศาสตร์
301	สังคมวิทยา
301.1	จิตวิทยาสังคม
301.2	วัฒนธรรมและขนบการทางวัฒนธรรม
310	สถิติ
320	รัฐศาสตร์
330	เศรษฐศาสตร์
340	กฎหมาย
350	รัฐประศาสนศาสตร์ สาขาทางการบริหารศาสตร์ และศิลปะ
360	พยาธิสังคม สังคมสงเคราะห์ สมาคม
370	การศึกษา
380	การพาณิชย์ การคมนาคม และการขนส่ง
390	ขนบธรรมเนียมและประเพณี ¹

จากคำจำกัดความต่าง ๆ ที่ค้นคว้ามา อาจสรุปได้ว่า "สังคมศาสตร์" คือ
 สาขาวิชาที่เกี่ยวกับสังคม พฤติกรรมของมนุษย์ทางด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ซึ่งได้
 ครอบคลุมถึงวิชาต่าง ๆ ดังนี้คือ การธนาคาร การพาณิชย์ การทูต เศรษฐศาสตร์
 ภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ วารสารศาสตร์

¹ Melvil Dewey, Dewey Decimal Classification and Relative Index, 18th ed. (New York : Forest Press, 1971), 2 : 390 - 398.

รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ สังคมวิทยา สถิติศาสตร์ กฎหมาย
การศึกษา จิตวิทยาสังคม เป็นต้น

ความหมายและขอบเขตของวรรณกรรมมนุษยศาสตร์

คำว่า "มนุษยศาสตร์" ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Humanities" ในสารานุกรม
อเมริกัน (Encyclopedia Americana) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า มนุษยศาสตร์
ว่า มนุษยศาสตร์เป็นแขนงวิชาเกี่ยวกับความนึกคิด และวัฒนธรรมของมนุษย์ คำนี้เริ่มใช้
ครั้งแรกที่กรุงโรม ในยุคสมัยที่โรมันกำลังเรื่องอำนาจโดยมีรูปศัพท์เดิมว่า "Humanism"
หัวข้อที่รวมไว้ในสมัยต่อมาได้ครอบคลุมถึงภาษาต่าง ๆ และวรรณคดี ศิลปะวิทยาต่าง ๆ
ประวัติศาสตร์ และปรัชญา¹

ในหนังสือสารานุกรมบริแตนนิกา (Encyclopaedia Britannica) ได้ให้
คำนิยามเกี่ยวกับคำ "Humanities" ว่า มนุษยศาสตร์หมายถึงหลักสูตรการศึกษาสมัยใหม่
ซึ่งได้ครอบคลุมถึงวิชาต่าง ๆ กว้างขวางมาก เช่น สถาปัตยกรรม วิจารณ์ศิลป์ นาฏศิลป์
ศิลปะการละคร ประวัติศาสตร์ ภาษา วรรณคดี คีตศิลป์ ปรัชญา และทฤษฎี² นอกจากนี้
ในสารานุกรมบริแตนนิกา ยังได้ให้ประวัติความเป็นมาของคำว่า "มนุษยศาสตร์" ซึ่งพอจะ
สรุปได้ดังนี้คือ

"มนุษยศาสตร์" เป็นศาสตร์มาช้านานตั้งแต่สมัยกรีกและสมัยโรมัน ซึ่งมีเป้าหมาย
เพื่ออบรมชายหนุ่มที่เติบโตให้เป็นพลเมืองดีของชาติ ดังนั้นจึงต้องอบรมในทุกสาขาวิชาต่าง ๆ
อย่างกว้างขวาง ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้แยกวิชาคณิตศาสตร์ออกจากมนุษยศาสตร์

¹Leona C. Gabel, "Humanism," and "Humanities," Encyclopedia Americana 14(1975) : 553 - 555.

²Otto Allen Bird, "Humanities," Encyclopaedia Britannica 8(1974) : 1179 - 1183,

แต่ไม่ได้แยกสังคมศาสตร์ (Social Science) และวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ (Natural Science) ออกจากมนุษยศาสตร์แต่ประการใด ต่อมาได้เริ่มมีการแยกสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ออกจากมนุษยศาสตร์ขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 20 นี้ และในปัจจุบันวิชามนุษยศาสตร์ คือพื้นฐานของสรรพวิชาความรู้ของโลก (The World of Knowledge)¹

ส่วนในพจนานุกรมของเว็บสเตอร์ (Webster's Third New International Dictionary) ได้ให้คำจำกัดความของ Humanities ว่า หมายถึงสาขาวิชาซึ่งเน้นหนักทางด้านวัฒนธรรม อันได้แก่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาษา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ และปรัชญา²

มูลนิธิศิลปะและมนุษยศาสตร์แห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา (The National Foundation on the Arts and Humanities) ได้ระบุไว้ว่า

...คำว่า "มนุษยศาสตร์" รวมถึงการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ ภาษา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ ปรัชญา โบราณคดี การวิจารณ์ ทฤษฎีศิลปะวิทยาต่าง ๆ สังคมศาสตร์ที่มีเนื้อหาและวิธีการประยุกต์แบบมนุษยศาสตร์ และการศึกษาสิ่งแวดล้อมของมนุษย์³

เอ รดเบิร์ต โรเจอร์ส (A. Robert Rogers) ได้แบ่งสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ออกเป็นดังนี้ คือ

¹Ibid.

²"Humanities," Webster's Third New International Dictionary of the English Language II : 1100 - 1101.

³Thomas D. Gillies, "Humanities Libraries and Collection," Encyclopedia of Library and Information Science (New York : Marcel Dekker, Inc., 1974), 11 : 64.

1. ปรัชญา
2. ศาสนา
3. ศิลปะวิทยาต่าง ๆ
4. ศิลปะการแสดง
5. ภาษาและวรรณคดี¹

เมลวิลล์ ดีวอี้ (Melvil Dewey) ได้กำหนดขอบเขตของมนุษยศาสตร์ไว้ในแผนการจัดหมู่หนังสือแบบทศนิยมของดีวอี้ (Dewey Decimal Classification) ซึ่งจัดสาขาวิชาต่าง ๆ ของวิชามนุษยศาสตร์ไว้ในหมวดหมู่ต่าง ๆ ดังนี้คือ

หมวด	000	ความรู้ทั่วไปหรือเบ็ดเตล็ด
	010	บรรณานุกรม
	020	บรรณารักษศาสตร์
	030	สารานุกรมทั่วไป
	040	รวมความเรียงเบ็ดเตล็ด
	050	วารสารทั่วไป
	060	สิ่งพิมพ์ของสมาคม พิพิธภัณฑ
	070	วารสารศาสตร์
	080	ชุมนุมนิพนธ์ รวมเรื่องปกิณกะที่ไม่จัดเป็นวรรณกรรม
	090	หนังสือโบราณหรือหนังสือหายาก
หมวด	100	ปรัชญา
	110	อภิปรัชญา
	120	ทฤษฎีทางอภิปรัชญา

¹ A. Robert Rogers, The Humanities : A Selective Guide to Information Sources (Littleton, Colo : Libraries Unlimited, 1974), pp. 7 - 12.

- 130 แขนงต่าง ๆ ของจิตวิทยา
- 140 ปรัชญาระบบต่าง ๆ
- 150 จิตวิทยา
- 160 ตรรกวิทยา
- 170 ศิลปกรรมจรรยา
- 180 ปรัชญาฝ่ายโบราณและตะวันออก
- 190 ปรัชญาสมัยใหม่
- หมวด 200 ศาสนา
- 210 ชลธรรมชาติศาสนา
- 220 คริสต์ศาสนา
- 230 เทววิทยาเชิงคริสต์ศาสตร์
- 240 เทววิทยาภาคปฏิบัติ
- 250 เทววิทยาเกี่ยวกับบรรพชิต
- 260 เทววิทยาการศาสนา
- 270 ประวัติศาสตร์ศาสนาคริสต์
- 280 คริสต์ศาสนจักรและนิกายต่าง
- 290 พุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ
- หมวด 400 ภาษาศาสตร์
- 410 ภาษาเปรียบเทียบ
- 420 ภาษาอังกฤษ
- 430 ภาษาเยอรมัน
- 440 ภาษาฝรั่งเศส
- 450 ภาษาอิตาลี
- 460 ภาษาสเปน โปรตุเกส

- 470 ภาษาละติน
 480 ภาษากรีก
 490 ภาษาอื่น ๆ
- หมวด 700 ศิลปกรรมและการบันเทิง
 710 สถาปัตยกรรมนอกอาคาร
 720 สถาปัตยกรรม
 730 ประติมากรรม
 740 การวาดเขียน
 750 จิตรกรรม
 760 การจำลองแบบ
 770 การถ่ายรูป
 780 การดนตรี
 790 การบันเทิงต่าง ๆ
- หมวด 800 อักษรศาสตร์หรือวรรณกรรม
 810 วรรณกรรมอเมริกัน
 820 วรรณกรรมอังกฤษ
 830 วรรณกรรมเยอรมัน
 840 วรรณกรรมฝรั่งเศส
 850 วรรณกรรมอิตาลีเขียน
 860 วรรณกรรมสเปนและโปรตุเกส
 870 วรรณกรรมละติน
 880 วรรณกรรมกรีก
 890 วรรณกรรมภาษาอื่น ๆ

- หมวด 900 ประวัติศาสตร์
- 910 ภูมิศาสตร์และการท่องเที่ยว
- 920 ชีวิตประวัติ
- 930 ประวัติศาสตร์โลกสมัยโบราณ
- 940 ประวัติศาสตร์ยุโรป
- 950 ประวัติศาสตร์เอเชีย
- 960 ประวัติศาสตร์แอฟริกา
- 970 ประวัติศาสตร์อเมริกาเหนือ
- 980 ประวัติศาสตร์อเมริกาใต้
- 990 ประวัติศาสตร์หมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทร¹

จากคำจำกัดความต่าง ๆ ที่ได้ค้นคว้ามา อาจสรุปได้ว่า "มนุษยศาสตร์" คือ สาขาวิชาที่เกี่ยวกับความนึกคิดและวัฒนธรรมของมนุษย์ ซึ่งได้ครอบคลุมถึงสาขาวิชาต่าง ๆ ดังนี้ ภาษาต่าง ๆ และวรรณคดี วิจิตรศิลป์ ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ ศิลปะการละคร คีตศิลป์ ปรัชญา และโบราณคดี เป็นต้น

ประวัติการจัดเก็บหนังสือภาษาอังกฤษด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ของหอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2453 การสะสมหนังสือของหอสมุดกลางในสมัยก่อน

¹ Melvil Dewey, Dewey Decimal Classification and Relative Index 2 : 390 - 398 ส่วนคำแปลสาขาวิชาต่าง ๆ เป็นภาษาไทยนั้นได้จาก สุทธิลักษณ์ อัมพันวงษ์, บรรณารักษศาสตร์เบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ 4. แก้ไขและเพิ่มเติม (นครหลวงฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2515), หน้า 26 - 29.

เริ่มจากการซื้อหนังสือในห้องสมุดส่วนตัวของเจ้านายและท้าวผู้ใหญ่ที่สะสมหนังสือ เช่น ได้ซื้อหนังสือจากห้องสมุดของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงปาจิณกิติบดี และพระยาพจนปรีชา เป็นต้น ในบางครั้งก็ได้รับมอบมาบ้าง เช่น พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ โดยพระราชทานหนังสือจำนวนหนึ่งแก่หอสมุดกลางฯ สถาบันเอกอัครราชทูตต่าง ๆ ได้เอื้อเพื่อให้วารสาร และต่อมาได้สั่งซื้อหนังสือเองจากประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส และได้เริ่มมีการสะสมหนังสือเกี่ยวกับประเทศไทยที่เขียนโดยชาวต่างประเทศอีกด้วยในสมัยที่ศาสตราจารย์สุจินนิมานเหมินทร์ (พ.ศ. 2477) ได้ดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์ในคณะอักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ และได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่บรรณารักษ์หอสมุดกลางด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งระหว่างที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์หอสมุดกลางฯ ตลอดมาได้ดำเนินการรวบรวมสะสมหนังสือที่ทรงคุณค่าไว้ในหอสมุดกลางฯ เป็นจำนวนมากรวมทั้งหนังสือเกี่ยวกับประเทศไทยที่เขียนโดยชาวต่างประเทศ¹ แต่ก่อนนั้นยังไม่ได้แยกเป็นห้องพิเศษสำหรับหนังสือภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย ต่อมาศาสตราจารย์สุทธิลักษณ์ อัมพันวงษ์ อธิการบดีภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดตั้งห้องหนังสือพิเศษขึ้น คือ ห้องหนังสือเกี่ยวกับประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2495 ซึ่งขณะนั้นยังคงดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยบรรณารักษ์ของหอสมุดกลางฯ หนังสือที่เก็บสะสมส่วนใหญ่เกี่ยวกับทางด้านมนุษยศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว และสังคมศาสตร์ นับได้ว่าห้องสมุดพิเศษนี้มีขึ้นเป็นแห่งแรกในประเทศไทย² ปัจจุบันห้องพิเศษนี้มีชื่อว่า "ห้องประเทศไทย" ตามที่ได้สำรวจมาหนังสือที่รวมได้ทั้งหมดมีประมาณ 2285 เล่ม และในจำนวนนี้มีหนังสือ 1366 เล่ม³

¹ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..., หน้า 73-74.

² สัมภาษณ์ศาสตราจารย์สุทธิลักษณ์ อัมพันวงษ์.

³ นับจากบัตรรายการของหอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 25 กุมภาพันธ์

ที่เกี่ยวกับค่านิยมศาสตร์และมนุษยศาสตร์โดยเฉพาะ สถิติการจัดหาหนังสือเข้าหอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีหนังสือภาษาอังกฤษที่เกี่ยวกับประเทศไทยเข้ามาเฉลี่ยประมาณอาทิตย์ละ 0 - 1 เล่ม และมีผู้ใช้หนังสือทั้ง 2 ประเภทนี้ประมาณ 70 เล่มต่อเดือน หอสมุดกลางฯ มีงบประมาณในการจัดหาหนังสือทั้งหมดประมาณปีละ 5 แสนบาท โดยไม่มีงบประมาณที่แยกไว้ต่างหากสำหรับหนังสือทั้ง 2 ประเภทนี้ และมีบุคคลากรฝ่ายจัดหาหนังสือทั้งหมด 3 คน ซึ่งทั้ง 3 คน ก็ช่วยกันจัดหาหนังสือทั้ง 2 ประเภทนี้อย่างจริงจัง¹

หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่ได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณการจัดหาหนังสือ แต่มีปัญหากับการติดตามไม่ได้ครบทุกเล่ม เพราะขาดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหาโดยเฉพาะ และอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับนโยบายการให้ยืม คือ หอสมุดกลางฯ กำหนดไว้ว่า ถ้าหนังสือเล่มใดมีชำรุดตั้งแต่ 2 เล่มขึ้นไปถึงจะให้ยืมออกได้ ทำให้ผู้ใช้เกิดความไม่สะดวก เพราะการอ่านหนังสือ ภาษาอังกฤษใช้เวลามากกว่าการอ่านหนังสือภาษาไทย ผู้อ่านจึงมีความต้องการที่จะขอยืมไปอ่านที่บ้านได้ทุกเล่ม ดังนั้นหนังสือทุกเล่มควรมีอย่างละ 2 ฉบับเพื่อสามารถให้ผู้อ่านยืมออกได้ทุกเล่ม และควรมีเจ้าหน้าที่สำหรับรับผิดชอบในการจัดหาเฉพาะ 1 คน การจัดหาจะได้มีประสิทธิภาพ² และควรมีบรรณารักษ์คอยคำถามรับผิดชอบในการช่วยค้นคว้าเพื่อให้การบริการมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

ประวัติการจัดเก็บหนังสือภาษาอังกฤษค่านิยมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ของห้องสมุด

สยามสมาคม

สยามสมาคมเป็นสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อสืบแสวงหารวบรวมข้อเท็จจริง ส่งเสริมศิลปศาสตร์ที่เกี่ยวกับประเทศไทย สยามสมาคม

¹สัมภาษณ์วงศ์สว่าง เข้าวุฒิ, บรรณารักษ์ฝ่ายบริการ หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 10 ตุลาคม 2521.

²สัมภาษณ์วงศ์สว่าง เข้าวุฒิ.

ได้รับการก่อตั้งขึ้น ใน พ.ศ. 2447 ซึ่งเป็นปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า-
เจ้าอยู่หัว ดังปรากฏในหนังสือ "ประวัติสยามสมาคม"¹ ดังนี้

...ผู้เริ่มงานส่วนใหญ่เป็นชาวตะวันตกที่เข้ามารับราชการ หรือดำเนินธุรกิจอยู่ใน
ในประเทศไทยเวลานั้น ผู้สนใจที่จะจัดตั้งสมาคมได้ประชุมกันเป็นครั้งแรกที่โรงแรม
โอเรียนเต็ล ในพระนคร เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2447... ได้พิจารณาถึงเรื่อง
การจัดตั้งสมาคม เพื่อการค้นคว้า และสืบสวนเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศไทย...

และในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ได้อ้างถึง ดร. โอ แฟรงค์เฟิร์ตเตอร์ เลขาธิการ
กิตติมศักดิ์คนแรกของสมาคม ซึ่งได้เขียนบรรยายเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของสมาคมไว้ว่า

...ใครก็ตามที่พยายามจะศึกษาให้ลึกซึ้ง ถึงปัญหาทางค่านิยมประวัติศาสตร์ วรรณคดี
วิทยาศาสตร์ ศิลปะหรือสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทย จะพบว่าหนทางของเรามี
อุปสรรคมากมาย จุดมุ่งหมายของสมาคมนี้ เพื่อแสวงหาหนทางดังกล่าว ด้วยการจัด
พิมพ์วารสาร และด้วยการอภิปรายถกเถียงกันในที่ประชุม เพื่อให้ทุกคนมีวิถีดูคิด
มากพอที่จะสรุปผลเบื้องต้นของตนเองได้ ข้าพเจ้าพิจารณาว่าพวกเราเปรียบเสมือน
คนงานผู้รวบรวมวัสดุ สำหรับนายช่างจะได้ก่อเป็นโครงร่างในอนาคต ในรูปของ
งานที่เป็นระเบียบ และสมบูรณ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับประเทศไทย²

ในระยะแรก การดำเนินงานของสยามสมาคมต้องประสบปัญหามาก เมื่อ
เปรียบเทียบกับสมาคมอื่น ๆ ในภาคตะวันออกไกลที่ตั้งขึ้นด้วยจุดมุ่งหมายเดียวกันนี้
ทั้งนี้เพราะภาษาไทยยังไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย และงานเขียน งานค้นคว้าของผู้
ชาวไทยที่มีอยู่ยังมีจำนวนไม่มากนัก ยิ่งไปกว่านั้น ในระยะเวลาดังกล่าว ประเทศไทย
ยังไม่มีหอสมุดแห่งชาติที่เป็นศูนย์กลางการค้นคว้าสำหรับผู้สนใจทั้งยังไม่ได้ตั้งมหาวิทยาลัย

¹ สยามสมาคม, ประวัติสยามสมาคม (พระนคร : สยามสมาคม, 2519),
หน้า 11 - 12.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

อีกด้วย¹

ในปี พ.ศ.2465 คณะกรรมการสยามสมาคมได้เข้าสำนักงานค้ำเนินงานบนชั้น 1 ของอาคาร Falck & Beidek ในตรอกธนาคารชาร์เตอร์ นับเป็นการเริ่มต้นที่สำคัญของสยามสมาคม เพราะจะได้มีห้องประชุม และห้องสมุดเป็นของตนเองอย่างแท้จริง ก่อนหน้านั้นสมาคมต้องอาศัยส่วนหนึ่งของหอสมุดแห่งชาติ (อาคารถาวรวัตถุซึ่งอยู่ทางด้านตะวันตกของสนามหลวง) เป็นที่ตั้งของห้องสมุดสมาคม²

และในปี พ.ศ.2474 สมาคมมีทุนพอสำหรับสร้างที่ทำการของสมาคมอย่างถาวร พร้อมกับ นาย เอ.อี.นานา ได้มอบที่ดินใกล้ปากซอย ถนนสุขุมวิท ซอย 21 (ซอยอโศก) เนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ เชื้อเป็นที่ตั้งของสมาคมโดยไม่คิดมูลค่าใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งสถานที่ดังกล่าวได้แก่ที่ตั้งของสยามสมาคมในปัจจุบัน³

ในปี พ.ศ.2517 สยามสมาคมเน้นนโยบายที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ถูกละเลยมาเป็นเวลานาน โดยมุ่งไปในด้านการรักษารูปแบบของศิลปกรรม หัตถกรรม วรรณคดี และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ⁴

ปัจจุบันห้องสมุดสยามสมาคมอยู่ในบริเวณของที่ตั้งของสยามสมาคมที่ถนนสุขุมวิท 21 สถานที่ดังกล่าวมีอาคาร 2 อาคาร อาคารที่อยู่ตรงกลางเป็นห้องประชุม ส่วนอาคารที่อยู่ทางซ้ายมือเป็นห้องสมุด สิ่งพิมพ์ที่สะสมมาเป็นเวลานานและเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับประเทศไทยทั้งสิ้น โดยเฉพาะมีหนังสือพิมพ์บางกอกใหม่ ซึ่งตีพิมพ์ตั้งแต่สมัยคริสตศตวรรษที่ 18 และมี

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 21.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 55 - 56.

หนังสือโบราณเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พิมพ์ก่อน ค.ศ. 1800 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลงานบันทึกการท่องเที่ยวของชาวตะวันตกที่มาติดต่อทั้งทางราชการและธุรกิจการค้าในสมัยนั้นกับประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านในแถบนี้¹

ห้องสมุดสยามสมาคมเป็นห้องสมุดขนาดปานกลางค่อนข้างเล็ก มีบุคลากรเพียง 4 คนเท่านั้น โดยมีบรรณารักษ์สอบปริญญาโทจากต่างประเทศ 1 ตำแหน่ง เสมียน 1 ตำแหน่ง และนักเรียนช่วยงานห้องสมุด 2 ตำแหน่ง จึงต้องประสบปัญหาบุคลากรไม่เพียงพอ แต่มีบรรณารักษ์กิตติมศักดิ์อีก 2 คนมาช่วยงานเป็นครั้งคราว ได้แก่ ดร. เชน มุนนาค เดชานุการโท กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระทรวงการต่างประเทศ จะช่วยในด้านจัดหา ส่วนอีก คน คือ จิตรา ประนิช อดีตผู้อำนวยการสำนักหอสมุดกลาง-มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ช่วยในการจัดเก็บระบบใหม่ เพราะสมัยก่อนจัดเก็บตามประเทศ แต่ปัจจุบันใช้ระบบจัดเก็บตามหัวเรื่อง (subject) ส่วนงบประมาณของห้องสมุดอยู่ในวงเงินประมาณ 50,000 บาทต่อปี ซึ่งเป็นงบประมาณจัดหาหนังสือทุกประเภท โดยไม่ได้แยกสำหรับหนังสือทั้ง 2 สาขาวิชานี้ไว้ต่างหาก มีผู้ใช้บริการของห้องสมุดเฉลี่ยเดือนละ 100 คน²

ประวัติการจัดเก็บหนังสือภาษาอังกฤษด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ของหอสมุดแห่งชาติ

เมื่อพุทธศักราช 2448 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า ควรที่จะมีหอพระสมุดใหญ่สำหรับประเทศ ให้เป็นที่อาศัยแก่บรรดาประชาชนที่จะแสวงหาประโยชน์ต่าง ๆ อันจะพึงได้จากการอ่านหนังสือ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มีพระบรมราชโองการ เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2448 ยกหอพระสมุดวชิรญาณซึ่งเป็นของส่วนพระองค์

¹ สัมภาษณ์สุณีย์ กริมา, บรรณารักษ์ห้องสมุดสยามสมาคม, 10 พฤศจิกายน 2523.

² สัมภาษณ์สุณีย์ กริมา.

และพระบรมวงศานุวงศ์ให้เป็นหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครหรือหอหลวงสำหรับ
แผ่นดิน¹

จากบทความในข่าวสารหอสมุดแห่งชาติ เรื่อง "ท่านจะได้ประโยชน์อะไรจาก
หอสมุดแห่งชาติบ้าง ?" ได้เขียนไว้ว่า "...หลังจากเปลี่ยนการปกครองใน พ.ศ.2475
หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครก็ได้มีชื่อใหม่ว่า หอสมุดแห่งชาติ..."²

จากราชกิจจานุเบกษา พ.ศ.2432³ ได้เขียนเกี่ยวกับหอสมุดวชิรญาณหรือ
หอสมุดแห่งชาติว่า "...หอสมุดวชิรญาณซึ่งเป็นที่รวบรวมหนังสือไทย หนังสือต่างประเทศ
เป็นอันมากและเป็นที่ยกย่องพระเกียรติยศ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วย
เหตุประการใดก็ดี ตั้งแต่ตั้งหอสมุดมาได้มีความเจริญโดยลำดับ..."

ในราชกิจจานุเบกษาเล่มเดียวกันได้เขียนเกี่ยวกับหอสมุดแห่งชาติว่า ได้รวบรวม
หนังสือทั้งไทยและเทศ เป็นจำนวนมากตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง จึงเป็นที่เข้าใจว่า หอสมุด-
แห่งชาติได้เริ่มสะสมหนังสือภาษาอังกฤษเกี่ยวกับประเทศไทยตั้งแต่เริ่มต้น⁴

หอสมุดแห่งชาติได้รวบรวมหนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ แต่ที่
สำคัญที่สุดคือบรรดาหนังสือซึ่งตีพิมพ์ในประเทศไทยตั้งแต่แรกเริ่มมีการพิมพ์ ซึ่งเป็นเครื่อง
ช่วยให้ทราบถึงวิวัฒนาการของความคิดประสบการณ์ ตลอดจนเรื่องราวของชาติ ดังปรากฏ

¹ मैंมาส ชาลิต, "การฉลองหอสมุดวชิรญาณและพิธีเปิดหอสมุดแห่งชาติ,"
วารสารห้องสมุด 5(เมษายน-มิถุนายน 2504): 1-14.

² "ท่านจะได้ประโยชน์อะไรจากหอสมุดแห่งชาติบ้าง ?" ข่าวสารหอสมุดแห่งชาติ
ฉบับปฐมฤกษ์ (ตุลาคม 2521): 1.

³ "การฉลองหอสมุดวชิรญาณ," ราชกิจจานุเบกษา 6(19 พฤษภาคม 2432): 57-61.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

ข้อความในวารสารหอสมุดแห่งชาติ ดังนี้คือ

...แต่ที่สำคัญที่สุด คือบรรดาหนังสือซึ่งตีพิมพ์ในประเทศไทย ตั้งแต่แรกเริ่มมีการพิมพ์ ซึ่งเป็นเครื่องช่วยให้ทราบถึงวิวัฒนาการทางความคิดประสมการณ์ ตลอดจนเรื่องราวของชาติ กล่าวได้ว่าหอสมุดแห่งชาติเป็นแหล่งที่รวบรวมหนังสือเกี่ยวกับเรื่องของชาติไทยไว้มากที่สุด ทั้งที่เป็นหนังสือตีพิมพ์ในประเทศและที่ตีพิมพ์นอกประเทศ...¹

หอสมุดแห่งชาติมิได้แยกหนังสือเกี่ยวกับประเทศไทยไว้เป็นห้องพิเศษดังที่หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดทำ แต่ก็มีห้องพิเศษห้องหนึ่งเก็บสะสมเกี่ยวกับหนังสือพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี และมีศูนย์พิเศษอีกแห่งเรียก "ศูนย์นราธิป" เป็นการรวบรวมหนังสือเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งในหอวิชาการ ซึ่งที่ทำการของศูนย์อยู่ที่หน้าวัดมหาธาตุ สนามหลวง ศูนย์นี้ได้มีพิธีเปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2522 โดยอัญเชิญเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นองค์ประธานในพิธีวันเปิดงาน ศูนย์นี้เก็บรวบรวมหนังสือ เอกสาร และพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ และศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ และหนังสือเอกสารในห้องสมุดส่วนตัวของศาสตราจารย์บุญชนะ อัจฉากร²

หนังสือในหอสมุดแห่งชาติยังมิได้รับการลงทะเบียนทุกเล่ม คือเท่าที่ปรากฏยังมีจำนวนหนังสือประมาณครึ่งหนึ่งที่ยังไม่ได้รับการลงทะเบียน เพราะกำลังอยู่ในระหว่างการจัดทำและการลงทะเบียนยังไม่เสร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ หนังสือภาษาไทยที่ได้รับการลงทะเบียนแล้วมี 172,735 เล่ม ภาษาต่างประเทศมี 86,855 เล่ม ส่วนภาษาอังกฤษ

¹ "ท่านจะได้ประโยชน์อะไรจากหอสมุดแห่งชาติบ้าง ?" วารสารหอสมุดแห่งชาติ, หน้า 2.

² "การจัดตั้งศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์," วารสารหอสมุดแห่งชาติ

ที่เกี่ยวกับประเทศไทยทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มี 2,154 เล่ม¹ หอสมุดแห่งชาติได้รับงบประมาณในการจัดหาหนังสือปีละประมาณ 1 ล้านบาท ทั้งนี้ทางหอสมุดแห่งชาติมิได้แยกงบประมาณส่วนหนึ่งไว้จัดหาหนังสือทั้ง 2 ประเภทนี้โดยเฉพาะ แต่เป็นงบประมาณรวมหนังสือทุกชนิดด้วยกัน หอสมุดแห่งชาติมีบุคลากรฝ่ายจัดหาค่อนข้างมาก คือมีทั้งหมด 16 คน โดยมิได้แยกบุคลากรไว้ต่างหากสำหรับจัดหาหนังสือทั้ง 2 ประเภทนี้ แต่ใช้ระบบจัดหารวม

ประวัติการจัดเก็บหนังสือภาษาอังกฤษด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ของสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2477 ดังที่ได้ปรากฏในบทความเรื่อง "ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์" ซึ่งเขียนโดย พัทธน์ เนียมบุญชูร และจิตรา ประนิช ที่ได้พิมพ์ในวารสารห้องสมุดของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย² ดังนี้

"พร้อมกับการก่อตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง เพุทธศักราช 2477 นั้น ได้จัดตั้งห้องสมุดของมหาวิทยาลัยในระยะเริ่มแรกนี้ด้วยห้องสมุดมีสถานที่ทำการอยู่ ณ ชั้นสองของตึกโคนนี ในระยะแรกได้รับโอนหนังสือตำราส่วนหนึ่งจากหอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่เป็นหนังสือและวารสารในสาขาวิชากฎหมาย และการปกครองเป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส"

¹ สัมภาษณ์ ประนอม ปัญญางาม, หัวหน้างานจัดหาหอสมุดแห่งชาติ, 20 ธันวาคม 2523.

² พัทธน์ เนียมบุญชูร และจิตรา ประนิช, "ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์," วารสารห้องสมุด 15(มกราคม-เมษายน 2514): 75 - 90.

ขอแสดงในเห็นว่า

จากข้อความข้างต้นสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เริ่มสะสมหนังสือภาษาอังกฤษที่เกี่ยวกับกฎหมายไทย และกฎหมายสากลตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง

สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัย^{ธรรมศาสตร์} ไม่ได้แยกหนังสือที่เกี่ยวกับประเทศไทยไว้เป็นห้องพิเศษ ดังที่หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดทำ จำนวนหนังสือทั้งหมดในสำนักหอสมุดกลางธรรมศาสตร์ มี 281,340 เล่ม ส่วนภาษาอังกฤษมีทั้งหมด 111,496 เล่ม และหนังสือภาษาอังกฤษที่เกี่ยวกับประเทศไทยมี 2,475 เล่ม¹

สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่ได้ประสบปัญหาทางด้านบุคลากร และงบประมาณ แต่ประสบทางด้านสถานที่ไม่เพียงพอ เพราะมีผู้เข้าห้องสมุดเฉลี่ยวันละประมาณ 1,000 คน แต่ในอนาคตก่อนใกล้ (พ.ศ. 2525) มีโครงการจะย้ายไปอยู่สถานที่ก่อสร้างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แห่งใหม่ที่จังหวัดปทุมธานี ถ้าย้ายไปอยู่จังหวัดปทุมธานีแล้ว คงจะแก้ปัญหาทางด้านสถานที่ได้² สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีงบประมาณในการจัดหาหนังสือมากที่สุดถ้าเทียบกับห้องสมุดอีก 3 แห่งตามที่ได้สำรวจมา คือมีงบประมาณปีละประมาณ 2 ล้านบาท สำหรับหนังสือทุกชนิด โดยไม่ได้แยกงบประมาณต่างหากสำหรับหนังสือทั้ง 2 ประเภทนี้ ส่วนด้านบุคลากรมี 6 คน สำหรับจัดหาหนังสือทุกชนิดโดยไม่ได้แบ่งบุคลากรสำหรับจัดหาหนังสือทั้ง 2 ประเภทนี้โดยเฉพาะ

การตั้งเกณฑ์ประเมินคุณภาพหนังสือสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์

การตั้งเกณฑ์ประเมินคุณภาพหนังสือนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการประเมินคุณค่าหนังสือจากหนังสือ วารสาร และวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ เพื่อนำมาสร้างเกณฑ์ประเมินคุณภาพหนังสือ

¹สัมภาษณ์พร พวงสุวรรณ, หัวหน้างานวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการภาษาต่างประเทศ สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 1 ธันวาคม 2523.

²สัมภาษณ์สมลักษณ์ สุวรรณพานิช, หัวหน้างานจัดหา สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 1 ธันวาคม 2523.

* หมายเหตุ เป็นงบประมาณที่ได้จากระหว่างทำการวิจัย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ หลักการประเมินคุณภาพหนังสือที่มีผู้คิดแล้ว พอจะสรุปได้ดังนี้
คือ

ดาวนส์ (Downs) และเคลเลอร์ (Keller)¹ ได้เสนอหลักการประเมิน
คุณภาพหนังสืออย่างสั้น ๆ คือ

1. ให้ดูที่ความทันสมัย (Up - to - dateness)
2. ให้ดูที่เนื้อหาว่า ครอบคลุมเรื่องราวที่สำคัญและกำลังเป็นที่สนใจของคน
ทั่วไปหรือไม่ (Coverage of subjects of current interest and importance)
3. ให้ดูว่ามีความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความละเอียดถี่ถ้วนหรือไม่
(Accuracy, reliability, and thoroughness)

แกทเนอร์ (Gatner) และโคดาสโก (Codasco)² ได้พูดถึงการประเมิน
คุณภาพเอกสารไว้อย่างละเอียดว่า ควรตรวจสอบหัวข้อดังต่อไปนี้ คือ

1. ความถูกต้องแม่นยำและเชื่อถือได้ (Accuracy and Dependability)
2. ความทันสมัย (Up - to - dateness)
3. ความเหมาะสมกับความต้องการ เฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง (Suitability
for Special Requirement)
4. หลักฐานที่เชื่อถือได้ (Authority)

¹ Robert B. Downs and Clara D. Keller, How to do library
Research, 2nd ed. (Urbana : University of Illinois Press, 1975),
p. 37.

² Elliot S.M. Gatner and Francesco Codasco, Research and
Report Writing, College Outline Ser. (New York : Barnes & Noble,
1963), pp. 24 - 26.

5. ขอบเขต (Scope)
6. วิธีการเขียนและรูปแบบของการเขียน (Treatment and Style)
7. การเรียงลำดับเนื้อหา (Arrangement)
8. ภาพประกอบ ตาราง และแผนภูมิ (Illustrations, Tables and Diagrams)
9. ผู้เขียน (Author)
10. สำนักพิมพ์ (Publisher)

แกทเนอร์ และโคตาสโก¹ ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การที่จะตัดสินว่าสามารถเชื่อถือได้เพียงใดนั้น ย่อมต้องอาศัยการพิจารณาจากการอ่านข้อเท็จจริงตอนใดตอนหนึ่ง ที่ผู้อ่านสามารถตรวจสอบได้ว่าข้อมูลที่กล่าวถึงนั้นเป็นความจริงหรือไม่โดยนำไปเปรียบเทียบกับเนื้อหาจากหนังสือเล่มอื่นที่เสนอข้อเท็จจริงในเรื่องเดียวกัน ถ้าหากพบว่ามี การขัดแย้งและมีบางตอนไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงแล้ว ย่อมแสดงให้เห็นว่าในหนังสือ นั้น อาจมีข้อความตอนอื่นที่มีความคลาดเคลื่อนไปอีก ดังนั้นผลงานชิ้นนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ความน่าเชื่อถือนั้นจะรับรองได้เต็มที่ยังไม่ได้

บิลชิสทซ์^{*}ของหนังสือยอมแสดงถึงความเก่าใหม่ของเนื้อหาในหนังสือเล่มนั้น อย่างไรก็ตาม การที่จะพิจารณาเฉพาะแต่ปีที่พิมพ์นั้นมิใช่ เป็นการพิจารณาตัดสินถึงคุณสมบัติของหนังสือเล่มนั้น แต่ยังคงต้องนึกถึงข้อเท็จจริงที่ว่า ผลงานเก่า ๆ มีมากที่เป็นมาตรฐานในสาขาวิชานั้น ๆ ที่น่าเชื่อถือได้มากกว่าและให้รายละเอียดพื้นฐานของวิชานั้น ๆ ได้ดีกว่าเล่มใหม่² เกี่ยวกับชื่อเรื่องของหนังสือในหน้าปกใน (Title Page) ก็มีความสำคัญเช่นกัน โดยทั่วไปแล้วชื่อเรื่องเป็นบทย่อที่สั้นที่สุดของเนื้อหาในหนังสือเล่มนั้น แต่ก็ต้องพิจารณาอย่างระมัดระวัง เพราะคำบางคำอาจตีความผิดไปได้ ตัวอย่าง คำที่มีรวมอยู่ในชื่อเรื่อง เช่น คำว่า "ไทย" "สารานุกรม" "ฉบับใหม่" เหล่านี้จะต้องตรวจดูว่า เนื้อหาของหนังสือกล่าวถึงอะไรกันแน่ นอกจากนี้จะต้องศึกษาถึงคำนำ เพราะเป็นส่วนที่แสดงถึงความตั้งใจ การวางแผน ขอบเขตของเรื่องของผู้เขียนเล่มนั้น บางครั้งอาจมี

¹ Ibid.

² Ibid.

บทย่อของเนื้อหาแทรกอยู่ด้วย กิตติกรรมประกาศ ครรชนี ภาคผนวก หรือเอกสารอื่น ๆ ที่ควรศึกษาเพิ่มเติมที่ผู้เขียนแนะนำไว้ ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องศึกษา บรรณานุกรมของหนังสือเล่มนั้นส่วนใหญ่ผู้เขียนได้เลือกสรรมาแล้วจึงมีประโยชน์ เชิงอรรถก็เช่นเดียวกัน คือผู้อ่านสามารถตรวจสอบข้อความที่ผู้เขียนนำมาอ้างได้ในกรณีที่เกิดความเคลือบแคลงสงสัยหรือต้องการความรู้เพิ่มเติม¹

เกี่ยวกับตัวผู้เขียนนั้นต้องพิจารณาถึงว่า ผู้เขียนเป็นใคร คุณวุฒิ ตำแหน่งหน้าที่ การงาน ฯลฯ และดูว่าผู้เขียนมีคุณสมบัติทั่วไปเป็นอย่างไร ผู้เขียนมีอคติหรือไม่ คุณคุณสมบัติพิเศษของผู้เขียน เช่นสนใจเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องด้วยทัศนคติอย่างไร มีข้อสังเกตรายละเอียดที่ถวนแค่นั้น มีความรู้กว้างขวางพอที่จะรายงานหรือศึกษาเรื่องนั้น ๆ ได้ดีแค่นั้น² ในความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้เขียนนั้น ศิริพร สุวรรณะ ได้ให้ความเห็นว่าควรจะดูว่าผู้เขียนมีประสมการณ์ในเรื่องที่เขียนดีแค่นั้น มีผลงานเป็นที่แพร่หลายหรือไม่ และมีความรับผิดชอบในการผลิตงานที่จัดพิมพ์ขึ้นและสามารถเชื่อถือและไว้วางใจได้แค่นั้น³

สำหรับเนื้อหาย่อสมควรจะมีการพิจารณาว่า การบรรยายเนื้อเรื่องเป็นอย่างไร มีน้ำหนักและน่าอ่านหรือไม่ มีการอ้างอิงถึงเอกสารอื่น ๆ อย่างสมบูรณ์ ถูกต้องและถวนดีหรือไม่ ความรับผิดชอบในการเสนอข้อมูลต่าง ๆ ของผู้แต่งเป็นอย่างไร มีความน่าเชื่อถือแค่นั้น ผู้เขียนมีความมุ่งหมายที่จะเขียนหนังสือเล่มนั้นเพื่อผู้อ่านกลุ่มใด เช่น สำหรับผู้อ่านทั่วไป หรือนักวิชาการ ผู้เขียนมีการวางแผนในการเสนอเรื่องราวอย่างรอบคอบและสมเหตุสมผลหรือไม่ เนื้อเรื่องมุ่งชี้ถึงวิธีการ เขียนอย่างพินิจพิเคราะห์โดยใช้สถิติปัญหาหรือไม่ เนื้อ-

¹ Ibid.

² Carter V. Good and Douglas E. Scater, Methods of Research, (New York : Appleton-Century-Clofts, Inc., 1954) pp. 188-189.

³ ศิริพร สุวรรณะ, "การประเมินคุณค่าหนังสืออ้างอิงที่พิมพ์ขึ้นในประเทศไทย," หน้า 52 - 61.

เรื่องสมบูรณ์ครอบคลุมรายละเอียดทั้งหมดหรือเป็นเพียงตัดตอนมาในรูปแบบเท่านั้น และ
เนื้อหามีส่วนช่วยเสริมวิชาความรู้ให้แก่สาขานั้นอย่างไร เป็นต้น¹

ส่วนเครื่องช่วยค้น การจัดลำดับเรื่อง และรูปเล่มนั้น วิลเลียม และ สตีเวนสัน²
ระบุไว้ว่า ควรจะมีคานำเพื่อจะได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ การจัดระเบียบในการเขียนและ
ขอบเขตของหนังสือ และควรมีสารบัญและครรชนีเพื่อจะได้ทราบถึงความสัมพันธ์ของ
เนื้อเรื่อง นอกจากนี้ควรมีเชิงอรรถเพื่อศึกษาการอ้างอิงจากเอกสารต่าง ๆ และ
บรรณานุกรมเพื่อค้นหลักฐานการอ้างอิงต่าง ๆ ด้วย

เมิคซ์³ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดลำดับเรื่องว่า มีการจัดลำดับเรื่อง
เหมาะสมกับประเภทของหนังสือ มีส่วนโยง โยงไปยังเรื่องที่มีความสัมพันธ์กัน หรือโยง
ไปให้ค้นคว้าจากฉบับเพิ่มเติมอื่น ๆ เป็นต้น และมอร์ส⁴ ได้ให้ความเห็นว่า การประเมิน
คุณภาพหนังสือทั่วไปควรจะดูว่าหนังสือเล่มนั้นมีรูปเล่มลักษณะดีหรือไม่ มีสารบัญ ครรชนีที่
สมบูรณ์และถูกต้อง มีภาพประกอบ ภาคผนวก บรรณานุกรมและเชิงอรรถที่น่าเชื่อถืออย่างไร
 เป็นต้น

¹ Grant W. Morse, Concise Guide to Library Research, (New
York : Fleet Academic Edition, 1975), pp. 30 - 31.

² Cecil B. Williams and Alan H. Stevenson, A Research
Manual for College Studies and Paper, 3rd ed. (New York : Harper &
Row, Publishers, 1963), pp. 29 - 31.

³ Isadore G. Mudge, "Reference World and Reference Books,"
Guide to Reference Books, Edited by Constance M. Winchell (Chicago :
American Library Association, 1967), I : XIV - XV.

⁴ Morse, Concise Guide to Library Research, pp. 30 - 31.

ศิริพร สุวรรณะ¹ ได้สร้างเกณฑ์ประเมินคุณภาพหนังสือเกี่ยวกับด้านสำนักพิมพ์ว่า ควรเป็นสำนักพิมพ์ทางด้านวิชาการโดยเฉพาะ และมีผลงานแพร่หลาย รวมทั้งมีการพิสูจน์อักษรที่ถูกต้อง เป็นต้น

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าหลักการประเมินคุณภาพหนังสือเรียบร้อยแล้ว ได้สร้างเกณฑ์ประเมินคุณภาพหนังสือขึ้นมา 10 ประการ² และได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 32 ท่าน³ หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงได้เรียบเรียงใหม่อีกครั้ง เป็นเกณฑ์ประเมินคุณภาพหนังสือ 8 ประการ เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้โดยตรง โดยคัดส่วนประกอบทางด้านลักษณะพิเศษ และลักษณะเฉพาะของหนังสืออ้างอิงออกเพราะหนังสือที่ได้คัดเลือกมาเป็นตัวอย่างประชานั้นไม่มีหนังสืออ้างอิงรวมอยู่ด้วยเลย

เกณฑ์ประเมินคุณภาพหนังสือ 8 ประการ มีดังนี้คือ

1. คณะผู้จัดทำ (Authority) ซึ่งได้แก่ผู้เขียน (author) บรรณาธิการ (editor) ผู้รวบรวม (compiler) ซึ่งมีคุณสมบัติในข้อใดข้อหนึ่งหรือมากกว่า 1 ข้อ⁴ คือ
 - ก. ได้รับการศึกษาในวิชาที่จัดทำโดยตรง
 - ข. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์หรือเคยปฏิบัติงานในสาขาวิชานั้นมาแล้วอย่างน้อย 3 ปี
 - ค. เคยเขียนหนังสือหรือบทความทางวิชาการ และผลงานเป็นที่แพร่หลาย
 - ง. ความรับผิดชอบของคณะผู้จัดทำเพื่อผลิตงานที่มีคุณค่าทางวิชาการใน

¹ศิริพร สุวรรณะ, "การประเมินคุณค่าหนังสืออ้างอิงที่พิมพ์ขึ้นในประเทศไทย," หน้า 52 - 61.

²ดูภาคผนวก ข, หน้า 153-167.

³ดูภาคผนวก ค, หน้า 168-170.

การจัดพิมพ์นั้นสามารถเชื่อถือและไว้วางใจได้

จ. ได้รับความอุปถัมภ์ในการจัดพิมพ์เป็นพิเศษโดยบุคคลหรือสถาบัน

2. สำนักพิมพ์ (Publisher)

ก. เป็นสำนักพิมพ์ที่มีชื่อเสียงทางด้านกรพิมพ์ มีความรับผิดชอบในการผลิตผลงานพิมพ์ที่ถูกต้อง

ข. มีผลงานแพร่หลายเป็นที่รู้จักของคนในวงการอย่างดี

ค. เป็นสำนักพิมพ์หนังสือทางวิชาการที่มีชื่อเสียงโดยเฉพาะทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ง. เป็นสำนักพิมพ์ใหม่แต่มีความสามารถเพียงพอที่จะจัดพิมพ์หนังสือทางวิชาการได้อย่างมีคุณภาพ

จ. เป็นสำนักพิมพ์ที่ไม่มีชื่อเสียง แต่ผลงานที่พิมพ์ออกมาสามารถพิสูจน์ได้ว่าพิมพ์ได้อย่างดีและถูกต้อง

3. ปีที่พิมพ์ (Date of Publication)

ก. เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ขึ้นภายในระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี (ค.ศ. 1973-1978) ยกเว้นหนังสือประเภทคลาสสิก¹ หนังสือชีวประวัติและหนังสือที่ไม่ได้แสดงข้อมูลทางสถิติที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นประจำ

ข. มีการพิมพ์แก้ไขอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุก ๆ ระยะเวลา 5 ปี เพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการ

¹หนังสือประเภทคลาสสิก (Classics) คือหนังสือที่เป็นแม่บท แสดงความคิดเห็นทางสังคมของนักปราชญ์ นักสังคมศาสตร์ หรือรัฐบุรุษที่สำคัญตั้งแต่สมัยกรีกโบราณจนถึงปัจจุบัน และเป็นแบบอย่างของหนังสือวิชาการทั่วไป ต่อมาจนถึงปัจจุบัน ตัวอย่างหนังสือเล่มสำคัญ ๆ ได้แก่ Republic ของเพลโต (Plato) Politics ของอาริสโตเติล (Aristotle) Das Kapital ของคาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) เป็นต้น

ก. มีการพิมพ์ซ้ำเป็นครั้งที่ 2 เนื่องจากฉบับพิมพ์ครั้งแรกจำหน่ายดีจนหมดตลาด

ง. มีการพิมพ์ซ้ำตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไป เพราะหนังสือเล่มนั้นได้รับความนิยมมาก

จ. ถ้าเป็นหนังสือทฤษฎีซึ่งไม่ได้เสนอข้อมูลที่จะมีการล้ำสมัยได้ หนังสือเล่มนั้นต้องพิมพ์ในระยะเวลาไม่เกิน 10 ปี ยกเว้นหนังสือประเภทคลาสสิก หนังสือชีวประวัติ และหนังสือที่ไม่ได้แสดงข้อมูลสถิติที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นประจำ

4. เนื้อเรื่อง (Content)

ก. กำหนดความมุ่งหมายและขอบเขตในการจัดทำอย่างชัดเจน

ข. เนื้อหาสอดคล้องกับความมุ่งหมายที่ระบุไว้

ค. เนื้อหามีสาระต่อผู้อ่าน

ง. อธิบายความชัดเจนไม่คลุมเครือ มีใจความกระชับรัดกุมแต่เสนอเนื้อหาได้ตามความมุ่งหมาย

จ. เนื้อหาน่าสนใจและสามารถจูงใจให้ศึกษาหนังสือเล่มนั้น

5. ความน่าเชื่อถือ (Reliability)

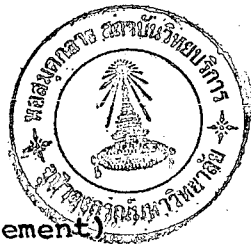
ก. เขียนอย่างมีเหตุผลซึ่งสามารถนำไปทดสอบได้

ข. เรียบเรียงเนื้อเรื่องจากการค้นคว้าวิจัย มีเหตุผลหรือมีหลักฐานสนับสนุนคำอธิบาย

ค. มีบรรณานุกรมและเชิงอรรถซึ่งผู้อ่านสามารถค้นคว้าจากแหล่งต้นกำเนิดที่ผู้เขียนนำมาอ้างอิงได้

ง. ให้ความรู้ใหม่ ๆ และเสนอเรื่องราวโต้แย้งต่อเหตุการณ์

จ. เขียนด้วยความเป็นกลาง เที่ยงตรงและไม่มีอคติ หากเป็นเรื่องที่ยังถกเถียงกันอยู่และหาข้อยุติไม่ได้ ผู้จัดทำต้องเสนอความคิดเห็นและเหตุผลของทุกฝ่ายอย่างสมดุลย์กัน

6. การจัดลำดับเรื่อง (Arrangement)

- ก. แบบแผนในการจัดลำดับเรื่องเหมาะสมกับประเภทของหนังสือ
- ข. การจัดลำดับเรื่องเป็นระเบียบ เมื่อเลือกวิธีจัดลำดับเรื่องแบบใดแล้วก็คงใช้แบบนั้นอย่างสม่ำเสมอ
- ค. มีส่วนโยง (Cross reference) โยงไปยังเรื่องที่มีความสัมพันธ์กัน
- ง. ส่วนโยงต่าง ๆ ปรากฏจริง
- จ. แบบแผนในการจัดลำดับเรื่อง que เลือกมาใช้นั้นช่วยให้คนได้สะดวก

7. เครื่องช่วยค้นเรื่อง (Aids for Searching)

- ก. มีคำนำหรือบทนำอธิบายการใช้หนังสือเล่มนั้น
- ข. มีสารบัญบอกลำดับชื่อเรื่อง
- ค. มีครุขนี้ที่ช่วยให้ค้นหาข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและสมบูรณ์
- ง. มีชื่อทของแต่ละบทอย่างชัดเจน
- จ. มีภาคผนวกขยายความของเรื่องที่ยังไม่ชัดเจนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

8. รูปแบบและการจัดพิมพ์ (Format and Printing)

- ก. กระดาษที่ใช้พิมพ์มีคุณภาพดี ยกเว้นหนังสือที่มีราคาแพงมาก ๆ ควรใช้นับราคาถูกที่พิมพ์ด้วยกระดาษปานกลางด้วย
- ข. การจัดรูปแบบสวยงาม และวางรูปหน้าได้มาตรฐาน เช่นมีขอบที่ว่างสำหรับสันหนังสือกับข้อความประมาณ 1 นิ้วครึ่งมีการจัดรูปภาพ ตาราง และแผนภูมิ เหมาะสม และสัมพันธ์กันอย่างดี
- ค. การเย็บเล่มประณีต ทนทาน ถ้าเป็นหนังสืออ้างอิงควรเป็นปกแข็งหรือปกหนัง ถ้าเป็นหนังสือวิชาการ ส่วนใหญ่จะมีรูปเล่มเล็กกว่าหนังสืออ้างอิง อาจเป็นปกอ่อน ซึ่งมีความแข็งแรงทนทานดีพอควรก็ได้

ง. ตัวพิมพ์มีขนาดพอเหมาะ หมึกที่ใช้พิมพ์มีคุณภาพดี พิมพ์ได้ไม่เลอะเลือน หรือขาดหาย

จ. ปกหนังสือควรมีความสวยงามแบบเรียบ ๆ ตามลักษณะหนังสือวิชาการ และรูปบนหน้าปกควรสื่อความหมายให้เข้าใจเรื่องในเล่มได้บ้าง ควรระบุราคาไว้บนปกด้วย

เกณฑ์ที่ได้กล่าวมาโดยละเอียดนี้ คือเกณฑ์ที่จัดสร้างขึ้นเพื่อไว้ใช้ในการประเมินคุณภาพของหนังสือภาษาอังกฤษที่เกี่ยวกับประเทศไทยทางด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย